

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. I. Quid & Quotuplex sit Virtus Religionis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

TRACTATUS IV.
DE
RELIGIONE.
PRÆFATIO.

TRIBUS prioribus hujus nostre Tertiae Partis Tractatibus quâ potuimus breuitate, diuinâ gratiâ opitulante absolutis, restat quartus, qui est de Religione, cuius vis Catholico perutilis, & cuiuslibet confessario summè necessarius; utpote qui ostendit, qualiter Deum, tamquam primum & supremum omnium principium, per orationem, votum, iuramentum aliosq; actus religiosos, tum externos, tum internos, in signum diuinæ excellentiæ nostraq; subiectionis assumptos, colere & sanctificare debeamus. Quæ materia est cuiusvis catholico summopere expetenda. Notitia quoque de precum, maximè canonicarum, recitatione, festorum celebratione, votorum ac iuramentorum emissionem & cessationem, tamquam de materia quotidie obvia, est confessariis scitu necessaria.

DISPUTATIO PRIMA.

De Virtute Religionis in Communi.

QUÆSTIO I.

Quid & Quotuplex sit Virtus Religionis?

1. Religio est virtus inclinans ad cultum Deo reddendum.

RELIGIO sic dicta, quod Deo nos adstringat & alliget, iuxta Lactantium lib. 4. diuinarum institutionum c. 28. est virtus inclinans ad exhibendum debitum cultum Deo, tamquam primo omnium principio. Est autem cultus species quædam honoris; utpote qui idem est, quod honor alteri cum animi submissione exhibitus: quam submissionem honor in genere non includit; ideoque in Deo, sanctos suos utique honorante, locum habet: cultus verò minimè. Debitus hic est Deo ob suam infinitam

Herinc Sum. Theol. Pars III.

excellentiâ, quam includit vel supponit ratio primi omnium principii; cum omnia producat, conservet & gubernet infinitâ sapientiâ, voluntate & potentiâ suâ bonitatis. Cum itaque summè à Deo in esse & conservari, & quoad omnia bona, tam naturalia, quàm supernaturalia dependeamus: ratio postulat, ut nostrum nihilum ac seruitutem, ipsius verò excellentiâ signis protestemur, idque longè potius, quàm debeat id præstare subditus circa principem terrenum, oblatione tributi honorarii. Non tamen semper est debitum tale, ut, si non fiat, peccemus: cum etiam colamus Deum votis & oblationibus spontaneis: nec Deus ex quadam conuientia semper præcipiat ista sibi præstari. Jure tamen exigere potest. Præterea tanta est diuersitas de causis nostri erga Deum obligatio, ut numquam ad æqualitatem ei satisfacere possimus. Denique Deo

Tamquam primo omnium principio.

Cui omnia nostra multis titulis sunt debita.

V u nihil

nihil potest reddi liberatè ratione servitutis nostræ, vi cuius, quidquid sumus aut operamur, est magis domini Dei, quam nostrum; adeoque quidquid obsequii Deo præstamus, instar debiti accipiendum est fieri: cum inter donationem seu officium liberalitatis & debitum non videatur proprie d. e. medium.

2. *Obj. tunc quod religionis est cultus; cui Deus; formalis, debitum.*

Hinc patet I. Objectum quod seu materiale religionis esse cultum, sive hic consistat in actu exteriori, sive in interno, modo in signum divinæ excellentiæ & nostræ subjectionis assumatur: Deum autem esse objectum cui cultus exhibetur. Debitum denique esse objectum formale: cum religio sit pars potentialis iustitiæ, quæ respicit formaliter debitum, cultusque exhibeatur Deo, quia ipsi debitus ob suam excellentiam.

3. *Differt à virtute Theologica, quod hæc, non illa, immediate in Deum tendat.*

Patet II. religionem distingui à virtutibus Theologicis, quod hæc respiciant immediate Deum, & solum tamquam objectum, motivum seu formale; sed etiam tanquam objectum quod, saltem principium; ideoque nos immediate seu nullo mediante conjungant Deo, dum illum credimus, speramus & diligimus. At Religio respicit immediate cultum Deo exhibendum tamquam objectum quod: ipsum autem Deum respicit tanquam objectum cui, & mediante cultu, qui ei exhibetur. Præterea objectum formale non tam est ipsa divina excellentia, quam debitum in ea fundatum, indeque resultans honestas: cum tamen motivum virtutū Theologicarum sit ipsa Dei veritas, concupiscibilitas, aut infinita bonitas.

4. *Esse oratio subinde immediate Deum attingat.*

Dices, Oratio est actus religionis, & tamen videtur attingere Deum tamquam objectum quod: immo ipse Deus est sæpe ipsa res, quam postulamus; uti est res, quam speramus. Resp. orationem non esse actum internum & elicitem religionis (vnde tamen spectari debet virtutis objectum) sed potius actum orandi, qui non attingit immediate Deum, sed orationem, tamquam actum imperatum. Actus autem Theologici, etiam interni & eliciti, respiciunt immediate Deum. Deinde in oratione est duplex respectus: prior, quatenus ipsa tendit in bonum orantis, & sic est actus imperatus spei: posterior, quatenus aliquid ab altero petere, est quidam cultus & honor illius, signumque protestativum potentiæ alterius ad nos juvandum; & sic quidem spectat ad Religionem; sed eatenus Deus est objectum, cui, seu consideratur ut persona, cui honor exhibetur. Præterea eatenus non attingit Deum vitaliter, sicut actus Theologici, sed solum tamquam signum suum significatum.

5. *Possunt actus religionis imperare Theologicos; & contra.*

Nihilominus possunt actus virtutum Theologicarum à religione quoque imperari: & e contra possunt virtutes Theologicae imperando causare Religionem & cultum Dei, quo sentit Augustinus Enchir. c. 3.

dixit, fide, spe & charitate Deum potissimum coli.

Patet III. Qualiter Religio distinguatur à quibusdam virtutibus ei affinis. A pio quidem affectu credulitatis, quod hic respiciat fidei assensum, actus autem religionis cultum seu signa debita divinæ excellentiæ. A poenitentia secundum multos non distinguitur, quatenus scilicet ipsa respicit reparationem divini honoris per peccatum violati. Hoc enim spectat ad Religionem; cum sit eadem virtus, quæ inclinatur ad honorem Deo exhibendum, & ad detestanda ea, quæ sunt divini honoris læsiva, ac ad honorem læsum reparandum. A pietate & observantia erga Deum similiter non distinguitur: quia pietas respicit cultum debitum parentibus, tamquam principis vitæ observantia, cultum debitum personis in dignitate constitutis; qui tituli eminenter continentur in Deo, quatenus est objectum Religionis. Idem est juxta D. Thomam (et si alii contradicant) de gratitudine erga Deum, ipsam scilicet Religionem esse super excellentem gratitudinem. Humilitas (quæ ad temperantiam reducitur) ubi missionem suam significat, quatenus congruit nostræ vilitati, ne per elationem extra nostros limites feramur: Religio autem, ut divinam eminentiam declaremus, eamque honoremus, Vide dicta Tract. de Virtut. Cardinal. disp. 2. quæ 6.

Patet IV. Præstantia Religionis, in aliis quidem virtutes Theologicas; ultra tamen ceteras virtutes morales, Deum non respiciat: scilicet ob præstantiam objecti, ac modi illud attingendi. Difficiliter tamen apparet positiva præstantia Religionis præ quibusdam virtutibus ei cognatis, signanter obedientia erga Deum, & affectu credulitatis: quamvis Doctores plerumque velint religionem etiam his omnibus esse excellentiorem. Vide Lessium c. 36. art. 2. & alios.

Pates I. An sit una virtus Religionis? Resp. probabiliter affirmative: quia est unum objectum formale, scilicet cultus quatenus debitus Deo, tamquam primo omnium principio. Nec obstat multiplex differentia beneficiorum: quia ipse non diversificatur ratio debiti, seu objectum formale. Non refert etiam specifica diversitas actuum Religionis, quales sunt Deum honorare, ei servire, vovere & reddere, sacrificare, gratias agere &c. Nam per omnes, quatenus sunt actus religionis, protestamur divinam excellentiam & nostri ad Deum subjectionem: potest autem eadem virtus inclinare in differentes actus sub eadem ratione formali ultimata elicitos. Quod clarius foret, si cum plerisque aliis Doctoribus admitteretur virtus infusa Religionis: hæc enim instar potentiæ se habens, facilius patitur distinctionem specificam in actibus.

Pates II. Ad quam virtutem spectet cultus Sanctorum? Resp. si Sancti colantur ob perfectam

cultus ad religionem perveniat.

perfectiones libi insinuas, g. virtutes, gloriam &c. velut motivum, cultus iste non procedit à virtute Religionis, sed à dulia: Religio enim tantum spectat cultu debitum ratione excellentiæ increatae. Dicitur tamen cultus religiosus ad est, non civilis, & implicitè etiam resultans in honorem Dei, cui honorificum est, quod sui ministeri sic honorètur. Si verò colantur Sancti ob divinam excellentiam ipsi applicatam, cultus procedit à religione; uti amor proximi propter Deum à virtute charitatis divinæ.

QUESTIO II.

Quid & Quotuplex sit Devotio? Quo ejus causa, effectus & impedimenta?

8. Devotio multipliciter sumitur.

DEVOTIO aliquando apud Patres sumitur pro affectu cujusvis virtutis. Aliquando, præsertim apud vulgares, sumitur pro dulcedine, quæ sentitur in exercitio rerum spiritualium, sive præ facilitate & quasi sensibili suavitate, quæ devotus perficit ea, quæ ad cultum Dei spectant. Quæ tamen usurpatio est impropria: cum devotio sit actus Amanus, virtuosus & meritorius, adeoque in potestate nostra constitutus; prout frequenter nos sunt prædicta facilitas & suavitas, quæ sæpè oriuntur vel consistunt in speciali gratia Spiritus sancti cor excitantis & prævenientis: subinde etiam pendent à dispositione corporali. Unde fit, ut homo nunc operetur cū gustu & facilitate, nunc cū tedio & difficultate. Sunt tamè plerumque occasio majoris meriti, quatenus inde nascitur major actus intensio, diuturnior continuatio, & frequens eorumdem repetitio.

Proprè sumpta quid.

Itaque Devotio propriè nihil aliud videtur, quam pia affectio voluntatis ad promptè faciendum ea, quæ sunt cultus & servitii divini. Quam affectione comitari solet quædam ejusdem intimatio, seu sui ad Dei cultum oblatio & traditio, quam devotio connotare videtur, juxta nominis etymologiam sonans idem, quod Deo voco; sive illa incipit fiat cum stricta obligatione, ut in voto, sive absque obligatione, ut in nudo & sermo proposito.

Congruè nominis etymologiam.

Unde Devotio est specialis quidè actus religionis, quodammodo tamen universalis: tum quatenus respicit generaliter cultum & servitium Deitum quatenus ad alios particulares actus religionis movet, ex quibus vicissim, tamquam ex signis & effectibus, vera mentis Devotio solet innoscere, qui namque perfectè se mancipat divino obsequio, consequenter in actibus specialibus ad cultum Dei pertinentibus v.g. laude, gratiarum actione & aliis se occupat.

Est specialis, quodam tamen sensu etiam universalis religionis actus.

9. Causa ejus principalis est spiritus sanctus.

Causa porò principalis Devotionis est Spiritus sanctus intellectum illuminans & voluntatem accendens. Ex parte autem nostra præcipue Devotione generat attentæ &

Herincx Sum. Theol. Pars III.

frequens consideratio divinarum perfectionum. Inde enim mox apparet, quàm gloriosum sit, totalitè se mancipare servitio tanti Dei. Præterea consideratio divinarum beneficiorum, creationis, conservationis, gubernationis quoad naturam & supernaturam, ac præsertim redemptionis per Christi incarnationem & passionem: quorum & similitum mysteriorum ruminatio homines sensibiles manuducit ad intelligentiam divinarum, ut, dum visibiles Deum cognoscunt, per hunc in invisibilem amorem rapiantur. Accedit consideratio propriæ miseræ & indigentæ, ex qua nascitur humilitas, & clarescit, quàm utile, immo quàm necessarium, nobis sit Deo ex toto corde servire.

Quibusda dispositionibus ex parte quoque nostra concurrunt.

Effectus devotionis partim & per se, est gaudium spirituale, quod à mysticis lætitia spiritualis dicitur: oriturque tum ex memoria & consideratione sublimitatis & gloriæ Dei: tum ex consideratione divinæ erga nos sollicitudinis & amoris. Partim & per accidens, tristitia, quæ secundum Deum est, dum nostras indigentias & à summo bono deficientiam consideramus, dumque ad magis perfectum ejus servitium, quàm in terris sit, anhelantes gemimus, quia incolatus nostræ prolongatus est. In quibus devotionis exercitiis non solum concurrunt virtus religionis, sed immiscet se etiam actus Theologici, præsertim charitatis, immo prædominantur.

IO. Effectus gaudium spirituale.

Tristitia per modum effectus per accidens huic subordinata.

Impedimenta devotionis sunt, immoderata rerum temporalium sollicitudo. Terrenarum consolationum nimis cupido. Indiscreta de ultimo suæ vitæ termino seu salute aut prædestinatione anxietudo. Tanta in laboribus occupatio, quæ animi recollectione & spiritualia exercitia non compatiatur. Ceteroquin qui labores suos, sive manuales, sive liberales, cum humilitate Deo subjicit & consecrat, majorem aliis subinde devotionem servat. Plura alia impedimenta congerunt mysticæ Theologiæ Scriptores.

II. Impedimenta & conserunt.

QUESTIO III.

Quid & Quotuplex Oratio & qualiter necessaria ac præcepta?

ORATIO quandoque sumitur impropriè pro omni bono opere. Cui acceptio; nonnulli applicat illud Luca 18. Oportet semper orare. Quædoque magis propriè sumitur pro omni motu interiori intellectu aut voluntatis in Deum. Quo sensu videtur describi à Damasceno l. 3 de fide c. 24. Ascensus mentis ad Deum. Quædoque adhuc strictius sumitur pro mentis in Deum ascensu, quo vel Deum laudamus, sive benedicimus, vel pro acceptis beneficiis gratias agimus, vel nova ab ipso beneficia, tamquam à bonorum omnium fonte, postulamur. Et hoc modo cõplectitur laudem, gratiarum actione & petitionem. Propriè sumpta

12. Oratio multiplex acceptio.

Propriè sumpta oratio